

HUKUMATLARARO TASHKILOTLAR VAKOLATXONALARINI O'ZBEKISTONDA TASHKIL ETISH VA AKKREDITATSIYA QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI

Toshkent davlat yuridik universiteti magistri

Bahtiyorov Po'latbek Arslonbek o'g'li

e-mail: striker.010530@gmail.com

Annotatsiya. Tezida O'zbekistonda hukumatlararo tashkilotlar vakolatxonalari tashkil etish va ularning xodimlarini akkreditatsiya qilish tartibi tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor Vazirlar Mahkamasining 2001-yil 8-maydagi 207-son qarori hamda O'zbekiston Hukumati va Global yashil o'sish instituti (GGGI) o'rtasidagi 2021-yilgi bitimga qaratiladi. Tahlil umumiy akkreditatsiya tartibi va tashkilotga xos bitimlar o'rtasidagi farqni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: vakolatxona, akkreditatsiya, hukumatlararo tashkilot, O'zbekiston, Tashqi ishlar vazirligi, mezbon davlat bitimi.

Kirish

Xalqaro tashkilotlar vakolatxonalari mezbonda davlatda tashkil etilishi xalqaro hamkorlikni doimiy va institutsional shaklda amalga oshirish imkonini beradi. Vakolatxona tashkilotning vazifalarini mamlakatda bajaradi, davlat idoralari bilan aloqalarni olib boradi va zarur hollarda dastur hamda loyihalarni amalga oshiradi. Bunday faoliyat uchun vakolatxona maqomi, xodimlarning huquqiy holati va tashkilotga beriladigan imtiyoz-immunitetlar aniq belgilanishi zarur.

O'zbekiston bu masalalarni umumiy akkreditatsiya tartibi hamda tashkilotga xos xalqaro bitimlar orqali hal qiladi. Umumiy tartibni Vazirlar Mahkamasining 2001-yil 8-maydagi 207-son qarori belgilaydi [1]. Muayyan

tashkilot uchun esa alohida mezbon davlat bitimi huquqiy maqom va imtiyozlarni batafsil belgilashi mumkin.

Akkreditatsiya — xalqaro tashkilot vakolatxonasi yoki uning xodimini mezbon davlatda rasmiy maqomda faoliyat yurituvchi subyekt sifatida tan olish tartibidir. U vakolatxonaning davlat organlari bilan rasmiy muloqotini, xodimlarning xizmat faoliyatini va zarur huquqiy maqomga ega bo'lishini ta'minlaydi. Akkreditatsiya jarayoni tashkilotning vakolatlari va vakolatxona xodimlarining vazifalari haqida mezbon davlatning tegishli organlarini xabardor etishga ham xizmat qiladi.

Akkreditatsiyani yuridik shaxs tashkil etish yoki imtiyoz-immunitet berish bilan aynanlashtirmaslik kerak. Vakolatxona bosh tashkilotning bo'linmasi bo'lishi mumkin; uning mustaqil yuridik shaxs maqomi esa tegishli milliy qonunchilik yoki mezbon davlat bitimida aniq nazarda tutilmagan bo'lsa, avtomatik kelib chiqmaydi. Shuningdek, xodimning akkreditatsiyadan o'tishi unga barcha holatlarda diplomatik agent maqomini bermaydi. Xodimning huquqlari va immunitetlari uning vazifasi, tashkilot turi va tegishli huquqiy hujjatlarga bog'liq.

Vazirlar Mahkamasining 207-son qarori xalqaro tashkilotlar vakolatxonalarini va ularning xodimlarini O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi huzurida akkreditatsiya qilish tartibini belgilaydi [1]. Ushbu hujjat O'zbekistonda faoliyat yurituvchi xalqaro tashkilot vakolatxonalari uchun umumiy milliy protsessual asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tartib xalqaro tashkilotlar vakolatxonalarining rasmiy faoliyat boshlashi va xodimlarining maqomini belgilashda muhim. Shu bilan birga, akkreditatsiya imtiyoz va immunitetlarning hajmini o'z-o'zidan to'liq hal qilmaydi. Bunday masalalar tashkilotning ta'sis hujjati, unga tatbiq etiladigan konvensiyalar va O'zbekiston bilan tuzilgan alohida bitimda belgilanishi

mumkin. Demak, milliy akkreditatsiya tartibi bilan xalqaro-huquqiy maqomni belgilovchi shartnomaviy tartib o'zaro to'ldiruvchi mexanizmlardir.

Amaliyotda akkreditatsiya uchun tashkilotning huquqiy maqomini tasdiqlovchi hujjatlar, vakolatxona ochish to'g'risidagi qaror, vakolatxona rahbari va xodimlari haqidagi ma'lumotlar talab qilinishi mumkin. Tegishli hujjatlar va bosqichlarning aniq ro'yxati 207-son qarorning amaldagi tahriri va TIVning tegishli amaliy tartiblari asosida tekshirilishi lozim.

O'zbekiston Hukumati va Global yashil o'sish instituti o'rtasida 2021-yil 22-mayda GGGIning huquqiy maqomi, imtiyozlari va immunitetlariga oid bitim tuzilgan. Bitim O'zbekiston uchun 2021-yil 25-maydan kuchga kirgan [2]. Ushbu hujjat umumiy akkreditatsiya tartibiga qo'shimcha ravishda, muayyan tashkilotning mamlakatdagi faoliyatini batafsil tartibga soladi.

Bitim GGGIning xalqaro huquqiy shaxsiyatini va huquqiy layoqatini tan oladi. Jumladan, tashkilot shartnomalar tuzish, ko'char va ko'chmas mulkni olish, tasarruf etish hamda sudga murojaat qilish imkoniyatiga ega. Bitimda GGGI mulki va aktivlari, arxivlari, rasmiy aloqalari, xodimlari va O'zbekistondagi ofisining huquqiy holati ham ko'rib chiqiladi [2].

Bitim imtiyoz va immunitetlarni tashkilotning funksional ehtiyojlari bilan bog'laydi. Ular GGGI va xodimlarning shaxsiy manfaatlari uchun emas, tashkilotning vazifalarini bajarish uchun beriladi. Bitim shuningdek, immunitetdan voz kechish va O'zbekiston qonunlari hamda sud yurisdiksiyasining ayrim holatlarda qo'llanishi kabi masalalarni tartibga soladi [2]. Bunday shartlar mezbon davlatning suveren vakolatlari bilan tashkilot mustaqilligini muvofiqlashtirishga xizmat qiladi.

Umumiy akkreditatsiya tartibi va tashkilotga xos bitimlar birgalikda qo'llanganda, har bir xalqaro tashkilotning vazifalariga mos huquqiy rejim yaratish mumkin. Biroq turli bitimlarda qoidalar farq qilishi mumkinligi sababli,

vakolatxonalarning huquqiy maqomi, xodimlarning immunitetlari, soliq va bojxona imtiyozlari, mehnat nizolari hamda yurisdiksiya masalalarida huquqiy aniqlik zarur.

Shu munosabat bilan quyidagi yondashuvlarni taklif etish mumkin: birinchidan, akkreditatsiya va immunitet berishning huquqiy asoslarini aniq farqlash; ikkinchidan, mezbon davlat bitimlarida immunitetdan voz kechish va nizolarni hal qilish qoidalarini ko'rsatish; uchinchidan, vakolatxona va bosh tashkilotning javobgarligi chegaralarini belgilash; to'rtinchidan, xalqaro tashkilot xodimlarining maqomi bo'yicha hujjatlarni izchil rasmiylashtirish.

Xulosa

O'zbekistonda hukumatlararo tashkilotlar vakolatxonalarini tashkil etish va xodimlarini akkreditatsiya qilish umumiy milliy tartib hamda tashkilotga xos xalqaro bitimlar orqali amalga oshiriladi. 207-son qaror akkreditatsiya uchun umumiy huquqiy asosni bersa, GGGI bilan 2021-yilgi bitim muayyan tashkilotning maqomi, layoqati, imtiyozlari va immunitetlarini batafsil belgilaydi [1; 2].

Kelgusida xalqaro tashkilotlar vakolatxonalari uchun mezbon davlat bitimlarida qo'llanadigan umumiy mezonlarni tizimlashtirish huquqiy aniqlikni oshiradi. Bunday mezonlar tashkilotlarning mustaqil faoliyatini ta'minlash bilan birga, O'zbekiston qonunchiligi, sud yurisdiksiyasi va uchinchi shaxslarning huquqiy himoyasini ham hisobga olishi lozim.

FOYDALANILGAN MANBALAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001-yil 8-maydagi 207-son qarori, "Xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalari, konsullik muassasalarining, xalqaro tashkilotlar vakolatxonalarining hamda ular xodimlarining O'zbekiston Respublikasidagi faoliyati to'g'risida". <https://lex.uz/uz/docs/-338699> (murojaat sanasi: 12.10.2026).

2. O'zbekiston Respublikasi Hukumati va Global yashil o'sish instituti o'rtasidagi "Global yashil o'sish institutining huquqiy maqomi hamda imtiyoz va immunitetlari to'g'risida"gi bitim, 22.05.2021. <https://lex.uz/uz/docs/-5442944> (murojaat sanasi: 12.10.2026).